

ภาคที่ 2 เนื้อหาของสังคมวิทยาศาสนา

บทที่ 7
ศาสนากับสังคม

คำนำ - ลักษณะของศาสนา	161
ลักษณะของสังคม	162
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม	163
อิทธิพลของศาสนาต่อสังคม	164
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม	166
อันตรายสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม	167
ศาสนาในสังคม	168
สังคมในศาสนา	170
แผนผังโครงสร้างระบบศาสนา	171
ความสัมพันธ์ของศาสนาและบุคคลในสังคม	172
การนำศาสนามาใช้ของมนุษย์	175
หน้าที่ของศาสนา	177
หน้าที่ของศาสนาต่อสังคม	179
หน้าที่ของศาสนาในแง่สังคมวิทยา	182

บทที่ 7

สาระสังเขป

ในบทนี้ เป็นการศึกษา ศาสนา กับสังคม โดยย้ำความสัมพันธ์ที่แต่ละอย่างต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร และแต่ละอย่างต่างมีอิทธิพลต่อกันอย่างไร ศาสนาและสังคมนี้ ทำให้เกิดตัวแปรอีกมากมาย ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์

นักศึกษา เมื่อได้ศึกษาจากบทนี้แล้ว จะเห็นความหลากหลายที่เกิดจากตัวแปรระหว่างศาสนากับสังคม โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความสัมพันธ์และหน้าที่ของศาสนากับสังคมฯ
2. สามารถรู้และเข้าใจการนำศาสนามาใช้กับสังคมมนุษย์ฯ
3. สามารถให้ตัวอย่างผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาในประเทศไทย โดยใช้หลักคุณสมบัติความเป็นผู้นำทางศาสนาฯ

บทที่ 7

ศาสนากับสังคม

1. คำนำ

ก่อนที่จะศึกษาเรื่องของศาสนากับสังคมนั้น พึงทำความเข้าใจเสียก่อนว่า ทั้งศาสนาและสังคมต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างสนิท และต่างก็เกื้อกูลต่อกันและกัน ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์มาจนทุกวันนี้ สังคมจะเรียบริบร้อยก็เพราะมีหลักทางศาสนาคอยกำกับ ศาสนาจะมีอยู่ได้ก็ต้องดูจากพฤติกรรมทางสังคม ฉะนั้น ศาสนาก็ดี สังคมก็ดี จึงเป็นเรื่องของการต่างก็เกื้อกูลต่อกันและกันดังกล่าวข้างต้น แต่จะอย่างไรก็ตาม ควรจะทำความเข้าใจเสียก่อนว่า :

1.1 ศาสนา เป็นปรากฏการณ์ด้านความศักดิ์สิทธิ์อันย้าถึงลักษณะที่พึงประสงค์ด้านประสบการณ์ทางศาสนา¹

1.2 ศาสนานั้น เป็นนามธรรม เกิดขึ้นเพราะมนุษย์เอง เพราะฉะนั้นศาสนาจะอยู่โดยลำพังไม่ได้ จำต้องมีที่เกาะอาศัย เพื่อให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวสำหรับพักพิง ซึ่งได้แก่สังคม อันเป็นที่รวมของบุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคม โดยแสดงออกด้านการนับถือศาสนาในรูปของพฤติกรรม

1.3 การที่ศาสนาจะดำรงมั่นคงหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยมอันมีอยู่ที่ตัวของศาสนาเองว่าจะสามารถผูกพันจิตใจของสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด เพราะศาสนานั้น ขึ้นอยู่กับการยอมรับของมนุษย์ในสังคม หากมนุษย์ยอมรับศาสนาจึงจะดำรงอยู่ต่อไปได้ หากมนุษย์ไม่ยอมรับศาสนาก็จะดำรงอยู่ไม่ได้

¹ Joachim Wach, *Sociology of Religion*, 11th ed., (Chicago : The Univ. of Chicago Press, 1967), p. 13-14

1.4 ศาสนานั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกันทุกสังคม เพราะการที่ศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะความต้องการของสังคม เช่น รูปแบบทางศาสนา หลักธรรมหรือปรัชญาของศาสนา เป็นต้น เพราะการที่ศาสนาจะดำรงอยู่หรือสูญสิ้นไปนั้น ก็ขึ้นอยู่กับศาสนาเอง ดังได้กล่าวแล้วว่าศาสนาเป็นนามธรรม จำต้องอาศัยสังคมอยู่ ฉะนั้น การที่จะอยู่หรือจะไปจึงขึ้นอยู่กับความต้องการของมนุษย์ ผู้เป็นสมาชิกของสังคมเอง ศาสนาจะไม่สามารถแสดงบทบาทได้หากปราศจากสังคม

1.5 มนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกของสังคม ถือว่าเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้ศาสนาเป็นไปต่าง ๆ ได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงเป็นผู้กำหนดชะตาของศาสนาไว้ด้วย

1.6 การกำหนดประเภทตามทฤษฎีนี้มี 2 ประเภทด้วยกัน คือ :

1.6.1 ศาสนาธรรมชาติ (Natural Religion) เป็นระบบศาสนาที่มีมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ โดยมนุษย์มีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติ จึงยึดถือธรรมชาติเป็นสรณะ ซึ่งธรรมชาตินั้น ได้แก่ ปรากฏการณ์ธรรมชาติบ้าง สภาวะเหนือธรรมชาติบ้าง ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความเชื่อว่า ทุกสิ่งที่ปรากฏในโลกนั้นเกิดเองไม่ได้ จำต้องมีผู้สร้าง ซึ่งผู้สร้างนั้นจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสมกับปรากฏการณ์และสภาวะเหนือธรรมชาตินั้น ๆ โดยมนุษย์สร้างรูปแบบของสภาวะเหนือธรรมชาติขึ้นมา จึงได้เกิดศาสนาธรรมชาติขึ้นมา

1.6.2 ศาสนาพิธีการ (Associative Religion) เกิดขึ้นจากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นระบบศาสนาที่เกิดขึ้นตามความเจริญของมนุษย์ โดยมนุษย์ได้กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจารีตประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้สังคมมีแบบแผน กำหนดสำหรับประพฤติกปฏิบัติกันระหว่างสมาชิกเอง ซึ่งแต่ละสังคมจะวางแนวประพฤติกปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของตนเอง

ในการกำหนดประเภทศาสนานี้ ได้ถือตามเกณฑ์จัดของ Joachim Wach ในหนังสือ Sociology of Religion ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดตามวิวัฒนาการของสังคม

2. ลักษณะของสังคม

สังคมเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกัน ของบรรดาสมาชิกที่รวมตัวกัน ซึ่งการรวมตัวกันนั้น จะขอจัดตามทฤษฎีของ Joachim Wach² โดยจะขอกำหนดแบบไว้ ดังนี้ :

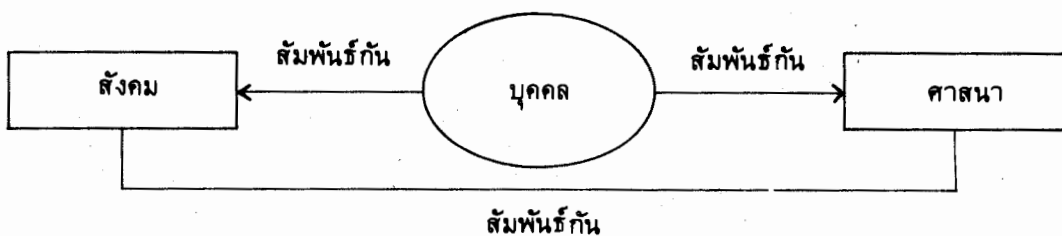
²Joachim Wach, *Ibid.* p.54

2.1 สังคมธรรมชาติ (Natural Society) สังคมประเภทนี้เป็นสังคมที่มีมาพร้อมกับการเกิดของโลก ถือว่าเป็นระบบสังคมดึกดำบรรพ์มาก โดยมนุษย์อยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติ ในรูปของความผูกพันกับญาติพี่น้อง จะโดยการสืบสายโลหิตหรือการแต่งงานก็ตาม ยังไม่มีกฎข้อบังคับของสังคมมาใช้กับสมาชิกของสังคม เพราะอยู่กันแบบญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์มีอยู่ในวงจำกัด ฉะนั้น สังคมประเภทนี้จึงเป็นสังคมที่เป็นเองตามธรรมชาติ

2.2 สังคมพิธีการ (Associative Society) เป็นสังคมที่อาศัยวิวัฒนาการของโลก โดยวิวัฒนาการมาจากสังคมธรรมชาติ เนื่องจากสมาชิกสังคมไม่นิยมอยู่ใต้อิทธิพลของสังคมธรรมชาติ ได้ละเมิดกฎอันมีมาพร้อมกับสังคมธรรมชาติ มีการล่วงเกินกัน มีการกระทบกระทั่งกัน เกรียดเอาเปรียบกัน ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น จนทำให้สังคมต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาบังคับใช้กับสมาชิกของสังคม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบและแนวปฏิบัติเพื่อสมาชิกของสังคมอีกด้วย จึงได้ชื่อว่าสังคมพิธีการ

8. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม

การที่ศาสนาและสังคมจะสัมพันธ์กันนั้น ขึ้นอยู่กับแกนกลางของสังคม คือตัวบุคคล ผู้เป็นสมาชิกของสังคมนั่นเอง ซึ่งถือว่าทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้สังคมและศาสนาสัมพันธ์กัน บุคคลอยู่ใต้อิทธิพลของศาสนาในด้านการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏในรูปพฤติกรรมทางศาสนา และในทำนองเดียวกัน บุคคลนั้น ๆ ก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งอาจจะเริ่มจากตัวบุคคลในครอบครัว จนถึงรวมกันเป็นกลุ่มก้อน อันจัดเป็นสังคมก็ได้ ฉะนั้น ศาสนาและสังคม จะสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงไรนั้น จึงขึ้นอยู่กับบุคคลอันถือเป็นหน่วยหนึ่งทั้งของศาสนาและสังคม ฉะนั้น ศาสนาและสังคมจึงมีความสัมพันธ์กัน โดยมีแกนกลางคือตัวบุคคลเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์นั้นอาจแสดงให้เห็นได้ดังนี้

4. อิทธิพลของศาสนาต่อสังคม

เป็นที่ทราบแล้วว่าสังคมนั้น เป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกัน ทั้งโดยทางธรรมชาติ (Natural Society) และโดยการสมัครใจอันขึ้นอยู่กับวิธีการ (Associative Society) อันเรื่องของการอยู่ร่วมกันนั้นก็ต้องมีหลักอันถือเป็นกฎเกณฑ์สำหรับกำกับสังคมให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสงบสุขของสังคมและหมู่คณะ เริ่มตั้งแต่อาศัยกฎธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีต่าง ๆ ที่มีโดยธรรมชาติ รวมทั้งความสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติด้วย อันเป็นเครื่องควบคุม กำกับความเป็นไปของสังคม จนกระทั่งสังคมได้วิวัฒนาการขึ้นมา ความสัมพันธ์ได้ขยายกว้างออกไปจากเดิม ความขัดแย้งและความไม่เป็นระเบียบในสังคมก็ได้มีขึ้น จึงจำเป็นต้องมีกฎออกมาเพื่อใช้ควบคุมสังคมอีกต่อหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศีลธรรมจรรยา และกฎที่ออกมานี้ก็ออกตามความประสงค์ของสังคม ในอันที่จะให้สังคมดำเนินไปตามความมุ่งหมาย

จริงอยู่ แม้สังคมจะได้วิวัฒนาการไปมากเพียงไร และได้มีกฎออกมาสำหรับควบคุมสังคมให้รัดกุมยิ่งขึ้นเพียงใดก็ตาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคม ก็ยังมีการขัดกันภายในสังคมอยู่ จริงอยู่ กฎต่าง ๆ ที่ออกมานั้นสามารถบังคับสังคมได้เฉพาะทางกายหรือภายนอกเท่านั้น ยังไม่สามารถควบคุมได้สนิทเท่าศาสนา และจากความไม่เป็นระเบียบของสังคมนี้อเอง เป็นเหตุให้ศาสนาเข้ามามีอิทธิพลในสังคม และสังคมก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยยอมรับอิทธิพลของศาสนานั้น ๆ

5.1 อิทธิพลของศาสนาต่อสังคมนั้น เมื่อว่าตามเหตุการณ์แล้ว จะปรากฏออกมาโดยสังคมได้รับอิทธิพลจากศาสนาจะโดยวิธีใดวิธีหนึ่งใน 2 ทางด้วยกัน คือ :

5.1 โดยตรง ได้รับอิทธิพลจากศาสนาโดยตรง เช่น การศึกษาอบรมจากทางศาสนาโดยตรง ซึ่งเป็นการเอาตัวเองเข้าไปคลุกคลี

5.2 โดยอ้อม โดยการทำให้เข้ากับสภาวะของศาสนา โดยการติดต่อจากสื่อมวลชน โดยการรับฟังจากผู้อื่น เป็นต้น

บรรดากฎต่าง ๆ ของสังคมนั้น แม้จะมีอิทธิพลก็จริง ก็ใช้ควบคุมสังคมได้ก็เฉพาะภายนอก หรือที่เราเรียกกันว่าทางกายเท่านั้น แต่ศาสนาสามารถเข้าไปควบคุมถึงภายในจิตใจของสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้สังคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีความสงบภายในสังคม ดังที่นักนิเทศศาสตร์และนักธรรมศาสตร์ชาวตะวันตกคนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ไม่มีแผ่นดินอิสระในประเทศใดที่กฎหมายไม่มีอำนาจสูงสุด แต่ถึงกระนั้นก็ดี กฎหมาย

ก็เป็นเครื่องปกครองคนได้ไม่สนิทเท่าศาสนา เพราะกฎหมายเป็นเครื่องป้องกันคนมิให้
ผิดได้เฉพาะแต่ทางกายกับวาจาเท่านั้น แต่ศาสนาย่อมเป็นเครื่องรักษาคนไว้ไม่ให้ทำชั่ว
ได้ทั้งทางกาย วาจา และทางน้ำใจด้วยทีเดียว เพราะฉะนั้น ปวงชนที่ยึดมั่นอยู่ในศาสนา
เมื่อจะยึดถือเอาศาสนาเป็นเครื่องปกครองตนโดยเคร่งครัดแล้ว จะต้องไม่กระทำความชั่ว
อันเป็นการล่วงละเมิดกฎหมาย และผิดศีลธรรมต่อศาสนาของตนในที่ทั้งปวง” ข้อนี้ แสดง
ให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคม อันสามารถช่วยให้สังคมดำเนินไปด้วยความเป็น
ระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคม ช่วยไม่ให้สังคมตกอยู่ในอำนาจ
ฝ่ายต่ำ ฉะนั้น ศาสนาจึงมีความจำเป็นสำหรับสังคม และสามารถควบคุมสังคมให้สงบได้.

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม

The Relation of Religion and Society

ก่อนที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและสังคม ควรจะได้ทราบความเป็นมาของมันเสียก่อน เพราะถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการเกิด และวิวัฒนาการอันเริ่มมาจากความไม่เป็นระเบียบ ไม่มีหลักฐานปรากฏจากกฎเกณฑ์ อันเป็นของเลื่อนลอย จนกระทั่งเป็นระเบียบ มีระบบกฎเกณฑ์เป็นหลักฐาน มันคง แม้ว่าเรื่องเหล่านี้จะถูกกำหนดขึ้นโดยมนุษย์ก็ตาม ก็ถือว่าเป็นของที่เข้ารูป มีแบบฉบับของตัวเอง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบถึงความเป็นมาแต่แรก Joachim Wach³ ได้มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ โดยได้กล่าวว่าแต่ละสังคมนั้นล้วนมีกำเนิดมาตามแบบฉบับของกลุ่ม 2 แบบด้วยกัน คือ :

1. กลุ่มธรรมชาติ - Natural Group
2. กลุ่มพิธีการ - Associative Group

ทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะได้อธิบายตามความเป็นไปและสภาวะดั้งเดิมของมัน จนกระทั่งมีสภาวะมันคง ขยายแบบฉบับออกไปตามสาขาต่าง ๆ ของกลุ่มนั้น ๆ

1. กลุ่มธรรมชาติ

1.1 กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มดั้งเดิม อันเกิดขึ้นมาก่อนบรรดากลุ่มต่าง ๆ ถือเป็นกลุ่มบริสุทธิ์ ไม่มีการดัดแปลงให้เป็นไปต่าง ๆ สังคมกลุ่มนี้เป็นสังคมที่ยังไม่พัฒนา เป็นอยู่ตามสภาวะธรรมชาติอันช่วยให้ ฉะนั้น กลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับธรรมชาติมาก ทั้งในด้านพฤติกรรมประจำกลุ่ม อุปนิสัย สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

1.2 เกิดขึ้นมาจากบรรดาสมาชิกของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต หรือโดยการแต่งงาน

1.3 พิจารณาด้านปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นเครื่องประกอบกลุ่มนี้ ขึ้นอยู่กับกายภาพ และชีววิทยา ที่จะใช้เป็นเครื่องระบุชัดเจนไปถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อกัน

³Joachim Wach, *Op. cit.*, p.55-6

2. กลุ่มพิธีการ

2.1 กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนากลุ่มอันเกิดจากสภาวะธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัยอื่น อันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการดัดแปลงสภาวะกลุ่มเดิมขึ้น

2.2 บรรดาสมาชิกของกลุ่มต่างรวมตัวกัน ก่อรูปเป็นกลุ่มก้อน หมู่คณะ อันเริ่มจากการไม่มีอะไรเลยจนกระทั่งมีวิธีการปฏิบัติ ควบคุมกลุ่มให้เป็นระเบียบแบบแผนดีขึ้น โดยการกำหนดกฎเกณฑ์กติกาประจำกลุ่มนั้น ๆ นั้น

2.3 เมื่อกลุ่มนี้รวมตัวกันจนเป็นแบบแผนแล้ว ก็สามารถมีแบบพฤติกรรมของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มกำหนดไว้

2.4 เกิดจากอิทธิพลและความคิดของมนุษย์เอง

ทั้งสองกลุ่มนี้ จะมีความสัมพันธ์กันหรือรวมกันได้ก็โดยมีศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงให้เนื่องถึงกัน อันถือว่าให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอยู่ร่วมในหมู่คณะ หรือกลุ่มเดียวกัน

ทรรศนะของ J.Wach จึงถือว่าการรวมกันของสังคมที่สมบูรณ์นั้น จะเป็นไปไม่ได้หากขาดศาสนา เพราะฉะนั้น ศาสนาและสังคมจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น

(ดูใน Joachim Wach : Sociology of Religion : 11th imp., (Phoenix Books, 1967), p. 14-17 ในเรื่องสังคมและศาสนาประกอบด้วย)

อันตรสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและสังคม

Interrelation of Religion and Society

การศึกษาถึงอันตรสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและสังคมนั้น ควรจะได้ทราบถึงสภาพหรือธรรมชาติของทั้งสองประการนี้เสียก่อน เพราะแต่ละประเภทต่างมีความสำคัญด้วยกันทั้งคู่ และต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกันในด้านความสัมพันธ์กัน จนดูแทบจะแยกกันไม่ออกอีกด้วย ฉะนั้น ในการศึกษาเรื่องนี้จึงต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือความสัมพันธ์แฝง ซึ่งมีอยู่ในแต่ละประเภท ซึ่งหากไม่วิเคราะห์ให้ถ่องแท้แล้ว

จะไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย ฉะนั้น ในที่นี้จะขออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ศาสนากับสังคมที่มีต่อกันโดยตรง ตามแนวที่ Joachim Wach ได้กำหนดไว้

ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองประเภทนี้ ขอแยกออกเพื่อประโยชน์ในการศึกษา คือศาสนาในสังคม และสังคมในศาสนา ซึ่งจะขอแยกอธิบายดังนี้

ศาสนาในสังคม

1. โดยการให้นิยามคำว่า “สังคมวิทยาศาสนา” นั้น เป็นการศึกษาถึงอันตรสัมพันธ์ของศาสนาและสังคม ที่มีอยู่ต่อกัน จะเป็นในรูปใดก็ตาม เราถือว่าสิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นต่าง ๆ ก่อให้เกิดแนวคิดที่ดี และสถาบันต่าง ๆ ทางศาสนาก็ดี ถือว่าต่างมีอิทธิพลต่อศาสนา และในทางกลับกันสังคมก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาด้วย ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางสังคม กระบวนการทางสังคม และการกระจายทางสังคม อันมีรายละเอียดตามความสัมพันธ์ตามลำดับดังนี้ :

1.1 ศาสนา มีความสัมพันธ์กับบุคคล ตั้งแต่บุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากครอบครัวขยายออกสู่ชุมชน และประเทศชาติเป็นต้น เพราะถือว่าความสัมพันธ์นั้นเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเองก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายออกมาจากครอบครัว หรือจะพูดง่าย ๆ ก็คือ จากกลุ่มปฐมภูมิไปสู่กลุ่มทุติยภูมิ หรือกลุ่มอื่น ๆ

1.2 ในการจัดระบบทางสังคมนั้น ได้รับอิทธิพลจากทางศาสนาเป็นส่วนมาก เช่น การจัดอันดับในรูปการปกครอง การจัดรูปแบบของสังคม เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเดิมมีความเชื่อถือกันว่า ผู้ปกครองหรือกษัตริย์นั้น มักจะจุติมาจากสวรรค์ที่เรียกกันว่า สมมติเทพ คือถือเป็นบุคคลอีกระดับหนึ่ง ดำรงฐานะลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ เมื่อมาอยู่ในโลกมนุษย์จึงได้ใช้อิทธิพลความเชื่อถือทางศาสนาเป็นหลักในการจัดระบบการปกครอง

1.3 ศาสนามีอิทธิพลสามารถจัดปัญหาเรื่องชนชั้นได้ ตามความเชื่อถือทางศาสนาในทุกสังคม ซึ่งสมาชิกแต่ละคนที่มาร่วมอยู่ในสังคมเดียวกันนั้น แม้จะมาจากบุคคลที่มีฐานะและชาติชั้นวรรณะต่างกันอย่างไรก็ตาม สามารถรวมกันได้ เพราะอาศัยศาสนาเป็นศูนย์กลาง

1.4 หลักอันหนึ่งของศาสนาที่เป็นศูนย์รวมของสังคม ก็คือการมีพิธีกรรม ในการประกอบพิธีกรรมประจำสังคมนั้น ต้องอาศัยศาสนาตามที่สังคมนั้นยึดถือปฏิบัติกันมา ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนั้นขึ้น

1.5 อิทธิพลอันยั่งยืนอีกอย่างหนึ่งของศาสนาในสังคมก็คือ ช่วยควบคุมสังคมให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย อันเป็นเหตุทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ด้วยปกติสุข

2. ศาสนากับความสัมพันธ์ทางด้านสถาบันสังคมอื่น ๆ ซึ่งจะขอยกมาแสดงเพียงบางข้อบางอย่างโดยย่อ คือ :

2.1 ศาสนากับการปกครอง หรือที่เรียกว่ารัฐบาล ความสัมพันธ์ในข้อนี้ถือเป็นการค้ำจุนค่านิยมของสังคมให้ดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การออกพระราชบัญญัติควบคุมสังคม เป็นต้น จำเป็นจะต้องมีการใช้หลักธรรมทางศาสนา หรือหลักจริยธรรมในการบริหารราชการ เป็นต้น มาช่วยค้ำจุนในสถาบันทางสังคมนั้น ๆ ดำเนินไปด้วยดี (ให้ดูเรื่อง ศาสนากับรัฐบาลประกอบด้วย)

2.2 ศาสนากับการศึกษา ทั้งสองอย่างนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมวิทยา อันเป็นกระบวนการอบรมปมนิสัย (Socialization) การเรียนรู้ตามหลักการศึกษาคือทั้งที่เป็นแบบแผนและนอกแบบแผน เป็นต้น (ให้ดูเรื่อง ศาสนากับการศึกษาประกอบ)

2.3 ศาสนากับเศรษฐกิจ ข้อนี้จะเห็นว่าอิทธิพลทางศาสนาช่วยให้มนุษย์มีความกระตือรือร้นในการดำรงชีพ โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาช่วยกระตุ้นในการทำมาหากิน การดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักการผลิตและการบริโภคโภคทรัพย์ เป็นต้น (ดูศาสนากับเศรษฐกิจประกอบ)

2.4 ศาสนากับครอบครัว หากจะพูดตามความเป็นจริงแล้ว ครอบครัวถือเป็นแหล่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางศาสนาเป็นอันดับแรก เพราะเป็นที่หล่อหลอมปทัสถานต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอันเป็นเครื่องผูกครอบครัวให้อยู่ในศีลธรรมอันดี เป็นต้น (ดูศาสนากับครอบครัวประกอบ)

ความสัมพันธ์เหล่านี้ถือเป็นการสัมพันธ์ในด้านที่ถือว่าศาสนาอยู่ร่วมในสังคม และเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังมีสังคมในรูปอื่นอีกที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาก็พึงถือว่ามีความสัมพันธ์กันในรูปใดรูปหนึ่ง

(ดูรายละเอียดใน Joachim Wach. *Sociology of Religion*, 11th imp. Phoenix Book, 1967, p. 54-109)

สังคมในศาสนา

1. สังคมในศาสนานั้นถือเป็นการจัดรูปแบบของสังคมอย่างหนึ่งในด้านการบริหาร และปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา อันจัดเป็นชนกลุ่มหนึ่ง ที่สังกัดในศาสนา หรือเป็นศาสนิกของศาสนาที่ทำหน้าที่เพื่อสนองสังคม

2. ในการจัดรูปแบบของสังคมในศาสนานั้น เพื่อความสะดวกในการบริหารศาสนา และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อถือ จึงมีการจัดแบ่งออกเป็นนิกายต่าง ๆ ตามความเชื่อถือของแต่ละบุคคลในสังคม ตามนิกายที่ตนสังกัดอยู่

3. การจัดแบ่งโครงสร้างของศาสนาออกเป็นนิกายต่าง ๆ ตามลักษณะความเชื่อถือในศาสนาของสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีหลายประการด้วยกัน แต่เมื่อสรุปแล้วทุกนิกายในแต่ละศาสนาจะมีโครงสร้างของศาสนาอันประกอบด้วย :

3.1 The Church ถือว่าเป็นตัวรวมศาสนาทุกระบบของชาวตะวันตก อันหมายถึงกิจการทั้งหมดในทุกระบบของศาสนา ซึ่งรวมทั้งตัวศาสนา นิกาย และสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย โดยถือการประกอบสังฆกรรมร่วมกันในโบสถ์ หากพูดในแง่ของสังคมวิทยาแล้วหมายความว่านิกายต่าง ๆ ในคริสต์ศาสนา อันมีผู้นับถือมาก เป็นสถาบันที่มีการปฏิบัติศาสนกิจสอดคล้องต้องกับความเป็นระเบียบของสังคมและภาวะเศรษฐกิจด้วย

3.2 The Ecclesia เป็นการจัดศาสนาอีกระบบหนึ่ง โดยมีการนำคำสอนของศาสนาไปสู่ชุมชน หรือไปสู่สังคมภายนอก อันเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างศาสนากับรัฐระบบนี้ได้แก่พวกพระ

3.3 Denomination ระบบนี้เป็นการแบ่งแยกนิกายของศาสนาออกเป็นกลุ่ม เป็นคณะเพื่อค่านิยมของหมู่คณะ โดยมุ่งหวังจะให้ศาสนาเป็นของบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่ให้ผู้อยู่ได้อิทธิพลหรือบารมีของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นนิกายของศาสนาที่แยกตัวมาจากนิกายเดิม อันเป็นระบบ The Church ฝ่าย Protestant โดยได้นำหลักการต่าง ๆ มาดัดแปลงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ให้เหมาะสมกับสังคม เพื่อแยกกิจการของศาสนาออกจากกิจการของบ้านเมืองโดยเด็ดขาดเพื่อให้เป็นอิสระ

(ดูเรื่อง Denomination ในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย)

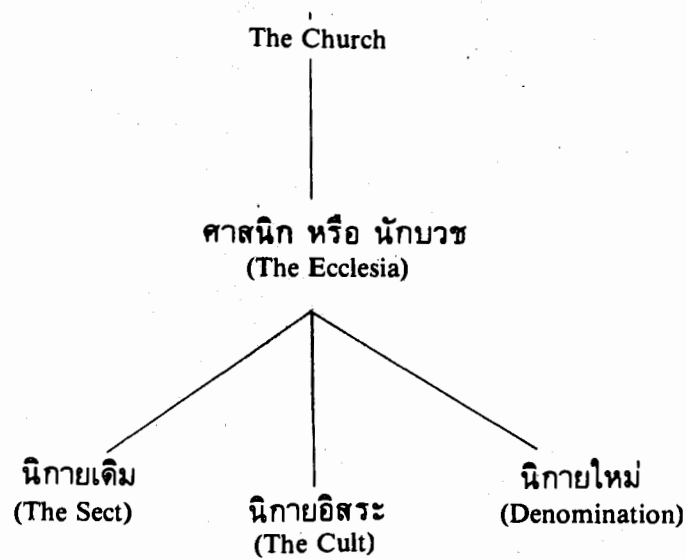
3.4 The Sect ระบบของศาสนาประเภทนี้ ถือเป็นนิกายดั้งเดิม ที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องคำสั่งสอนของพระเจ้าผู้เป็นเจ้ายิ่งกว่านิกายอื่น และไม่ยอมดัดแปลงแก้ไขคำสั่งสอนให้เหมาะสมกับสมัยด้วย ความเชื่อในระดับนิกายนี้จึงติดอยู่กับ ความมกมายเป็นส่วนใหญ่

3.5 The Cult ถือเป็นองค์กรทางศาสนาประการสุดท้าย อันเกิดขึ้นโดยเสรีไม่มีกฎข้อบังคับสำหรับสมาชิกมากนัก ไม่ค้ำประกันว่าสมาชิกจะออกจะเข้า ใครจะอยู่ใครจะไป ไม่หวัง ถือเป็นเรื่องส่วนบุคคล ระบบนี้ต้องการเพียงแต่จัดรูปศาสนาขึ้นมา โดยมุ่งปรัชญาเป็นสำคัญเพียงประการเดียวเท่านั้น

สังคมในศาสนาทั้งหมดนี้ ถือเป็นโครงสร้างของศาสนา อันถือเป็นสังคมหนึ่งที่มีในศาสนาและทุกศาสนามักจะประกอบด้วยระบบเหล่านี้.

(ดูรายละเอียดใน John Minton Jinger, *Religion, Society and the Individual*, (New York, Macmillan Co., 1962), p. 147-155)

แผนผังโครงสร้างระบบศาสนา

คำอธิบายประกอบ

1. ระบบศาสนาสากล - เดิมเป็นศาสนาสากล เป็นที่ยอมรับในฐานะเป็นศาสนาดั้งเดิม
2. ศาสนิกหรือนักบวช - เป็นผู้นำคำสอนไปประกาศแก่ชุมชน
3. นิกายเดิม - เป็นระบบศาสนาดั้งเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข คงรักษา
รูปเดิมอยู่
4. นิกายใหม่ - เป็นระบบศาสนาที่เกิดใหม่จากแนวคิดของศาสนิกหรือนักบวช
ที่นำไปเผยแพร่ สร้างรูปแบบใหม่
5. นิกายอิสระ - เป็นนิกายศาสนาที่เกิดจากความสมัครใจของศาสนิก สมาชิกจะ
ไปจะอยู่ ขึ้นอยู่กับความพอใจของสมาชิก

ความสัมพันธ์ของศาสนาและบุคคลในสังคม

Joachim Wach ได้จัดเรียงความสัมพันธ์แบบนี้ไว้อีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจจะเรียกว่าความสัมพันธ์แฝงก็ได้ โดยจัดเรียงตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งอาจจะสัมพันธ์กันและบางอย่างจะมีแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามลำดับ คือ :

1. สังคม และความสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับบุคคลในสังคม

1.1 บุคคล ถือเป็นหน่วยหนึ่งของครอบครัว เริ่มขึ้นเมื่อเกิดมาอยู่กับบิดามารดามีพี่น้อง จัดเป็นครอบครัว (Family) และมีกฏปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัวนั้น ตามควรแก่ฐานะของบุคคล อันจัดเป็นความสัมพันธ์ดั้งเดิมหรือความสัมพันธ์ในกลุ่มปฐมภูมิ เป็นความสัมพันธ์อยู่ในวงจำกัด คือเฉพาะภายในครอบครัวเท่านั้น

1.2 ความสัมพันธ์เริ่มขยายแผ่กว้างออกไปห่างจากตัวเองทุกทีในเมื่อเจริญวัยขึ้น ซึ่งเมื่อออกจากตัวแล้วก็ขยายไปสู่วงศ์ญาติ (Kinship) อันอาจเกิดจากความคุ้นเคยหรือเคยอยู่ในความคุ้มครองของญาติพี่น้องฝ่ายบิดามารดา

1.3 มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ชุมชนเดียวกัน ทั้งครอบครัวของตนเอง และครอบครัวอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่าท้องถิ่น (Local) อันเป็นที่รวมของคนจำนวนมากหลายครอบครัว

1.4 ตามปกติในการจะอยู่ร่วมกันก็ดี การผูกพันกับผู้อื่นก็ดีนั้น เริ่มจากคนที่มิเผ่าพันธุ์เดียวกัน หรือสายเลือดเดียวกัน รวมทั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันก่อน (Race) ซึ่งถือว่าใกล้ชิดกัน ตามการสืบสายเผ่าพันธุ์ ทั้งนี้ รวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรมประจำเผ่าด้วย

1.5 ทุก ๆ หน่วยของสังคม เมื่อมีการรวมกันหลายเผ่าพันธุ์หลายเชื้อชาติแล้ว ก็เกิดเป็นชาติ (Nation) ขึ้น

1.6 มีการกำหนดวิธีการควบคุมความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมขึ้น เช่น มีกฎหมายปกครอง กติกาของหมู่คณะเป็นต้น เพื่อความเรียบร้อย และความสงบสุขของหมู่คณะนั้น ๆ ขึ้น

1.7 ในการรวมกันแต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนนั้น สำหรับกลุ่มย่อยแล้วมักจะเป็นไปตามเพศวัย นั่นคือคนที่มียุ่รุ่นราวคราวเดียวกัน และมีเพศเดียวกัน มักมีแนวโน้มที่จะร่วมชุมนุมกัน และจัดแบบอย่างของตัวเองตามธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้บังคับไว้แต่อย่างใด แน่ชัด และถาวรรวมกลุ่มกันนี้ จะมีการรวมกันทั้งห่างและสนิทสนมกัน ตามเพศและวัยนั้น ๆ

(ดูรายละเอียดใน Joachim Wach : Sociology of Religion, 11th imp., Phoenix Book,

The University of Chicago press, 1967, p. 54-109)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับบุคคลตามลำดับความสัมพันธ์และการเกิด

2.1 เมื่อเกิดมาได้รับการดูแลเลี้ยงดูจากบิดามารดา ได้เกิดความผูกพันทางใจขึ้น มีความเคารพนับถือบิดามารดา เห็นว่าบิดามารดาเป็นผู้ให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาตนให้มีชีวิตรอดมาได้ การปฏิบัติเช่นนี้ถือว่าเป็นการเกิดศาสนาบูชาบรรพบุรุษ อันเป็นศาสนาแรกในชีวิตของบุคคลแต่ละคนขึ้น

2.2 เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้ว การนับถือศาสนาได้ขยายวงกว้างออกไป ตามความเหมาะสมและจำเป็น จึงได้มีการนับถือศาสนาอื่น ๆ ประกอบอีก ซึ่งเริ่มจากบิดามารดาเป็นผู้นำก่อน ซึ่งการนับถือศาสนาประเภทหรือลักษณะนี้ถือเป็น การนับถือศาสนาหลัก

หรือศาสนาสถิต (Established or Organized religion)

2.3 ได้รับอิทธิพลจากศาสนาทั้งในด้านกิจกรรม และการกระทำต่าง ๆ ทางศาสนาตามควรแก่ภาวะของตน เช่น การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ตามความเชื่อถือของตน เป็นต้น อันเป็นเรื่องเกี่ยวข้องและจำเป็นต้องปฏิบัติตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ตามสภาวะสังคม

2.4 มีหลักประจำใจยึดมั่นในหลักประจำชาติอันเดียวกัน อันก่อให้เกิดความมั่นใจแก่ตนเองยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นเครื่องปลุกเร้าใจให้เกิดความรู้สึกในความเป็นชาติและเผ่าพันธุ์ร่วมกัน

2.5 ในชาติเดียวกันนี้ก็เหมือนกัน ซึ่งบุคคลแม้จะมีชาติตระกูล เผ่าพันธุ์ ฐานะต่างกันอย่างใดก็ตาม ก็ต้องมีศาสนาเป็นศูนย์กลางในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นแกนกลางในการร่วมสามัคคีในชาติ

2.6 มีการกำหนดพิธีกรรมทางศาสนา เฉพาะที่เกี่ยวกับอายุวัยและเพศของบุคคลในแต่ละศาสนาไปต่าง ๆ ตามเรื่องนั้น ๆ เช่นการปฏิบัติต่อเด็กชาย - หญิง ตามโอกาสต่าง ๆ และพิธีกรรมบางอย่างของชาย - หญิงในวัยหนุ่มสาว เป็นต้น อันขึ้นอยู่กับสังคมนั้น ๆ

เหล่านี้ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ของศาสนากับสังคม ซึ่งแม้จะไม่ระบุดลงไปชัดเจนนัก ก็ถือว่าต่างฝ่ายต่างอาศัยกันและแฝงอยู่ในกันและกัน จนไม่สามารถจะแยกออกจากกัน ได้เลย ฉะนั้น ศาสนากับสังคม จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นจนกลมกลืน กันสนิท.

(ดูรายละเอียดใน Joachim Wach : Sociology of Religion, 11th imp., Phoenix Book, 1956 ในเรื่อง Religion and Society ทั้งหมด)

การนำศาสนามาใช้ของมนุษย์

เราเชื่อกันว่า ศาสนาเป็นตัวการสำคัญของการดำรงชีพของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดถึงตาย มนุษย์จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์อยู่กับศาสนาตลอดเวลา การที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับศาสนานั้น เป็นเครื่องแสดงถึงอิทธิพลอย่างหนึ่งของศาสนาที่มีต่อมนุษย์ ในรูปของส่วนรวมที่เรียกว่าสังคม ในขณะที่เดียวกัน มนุษย์ก็เห็นความสำคัญของศาสนาที่เกี่ยวข้องอยู่กับตนด้วย จึงยินดียอมรับศาสนามาใช้กับการดำรงชีพของตนในรูปแบบต่าง ๆ กัน การที่มนุษย์ยอมรับศาสนาใช้นั้น ก็มีวิธีการต่าง ๆ มากมาย ในที่นี้ขอประมวลมารวมไว้เป็นแนวเพื่อการศึกษา อันจะทำให้เข้าใจและรับรู้ถึงการเกี่ยวข้องกับศาสนาของมนุษย์ มนุษย์มีวิธีการนำศาสนาใช้กับสังคมในลักษณะต่าง ๆ พอประมวลได้ ดังนี้.-

1. เป็นหลักในการดำรงชีพอยู่ในสังคม โดยการยึดคำสอนทางศาสนามาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การที่มนุษย์ยอมรับศาสนาในรูปแบบนี้ ถือว่าศาสนาเป็นแบบอย่างให้ยึดเป็นหลักในการดำรงชีพ อันถือว่าเป็นเป้าหมาย และจุดประสงค์ประการหนึ่งของศาสนา

2. ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกสังคมอยู่ร่วมกันมาก จะได้มีแนวพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันเป็นรูปรอยเดียวกัน คำสอนของศาสนาในรูปรายนี้นำในเรื่องคำสอนที่เป็นข้อห้ามมิให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวมได้ แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็มีคำสอนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งอันจะอำนวยประโยชน์ให้ทั้งแก่ตนและสังคม การนำศาสนาใช้ในลักษณะนี้ ถือว่าศาสนาช่วยควบคุมพฤติกรรมสังคมให้มีแนวทางพฤติกรรมอย่างเดียวกัน อันเป็นสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้แก่กลุ่มอื่นด้วย

3. เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ยินดีปฏิบัติตาม โดยอาศัยหลักคำสอนหรือหลักศาสนาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว เต็มใจ และยินดีปฏิบัติตาม การยอมรับศาสนาในรูปแบบนี้ เป็นการทำให้ตื่นตัวอยู่เสมอ เช่น คำสอนที่ใช้ในการปลุกใจเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง

4. เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในเรื่องพฤติกรรม ในการยอมรับศาสนาในรูปของวิถีประชา นั้นคือ การยอมรับพฤติกรรมที่คนส่วนมากยอมรับกัน ซึ่งมักจะปรากฏในรูปของปทัสถานทางสังคม โดยการปฏิบัติตามพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และยึดในจารีต อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา เป็นต้น

5. ยอมรับค่านิยมทางศาสนา นั่นคือการยอมรับผลการปฏิบัติตาม และการฝ่าฝืนหลักศาสนา เราจะเห็นได้ในรูป.-

5.1 รางวัล อันเป็นเครื่องปลื้มใจ เพื่อให้บำเพ็ญคุณงามความดี และยอมรับผลแห่งการกระทำนั้น

5.2 โทษ อันเกิดจากการกระทำชั่วหรือการฝ่าฝืนบัญญัติทางสังคม เช่น การกลัวผลของบาป คือ ความชั่ว และยอมรับความประทับใจอันนั้น

6. ช่วยอภิบาลอารมณ์ เมื่อถูกภัยคุกคาม การยอมรับในรูปนี้ จะเห็นได้อย่างหนึ่งก็คือ การที่มนุษย์ยอมรับนับถือในรูปของการยึดถือมั่นต่อศาสนาเมื่อมีภัยมาคุกคาม เช่น การนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีภัยมาถึงตัว เป็นต้น

7. เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ เราต้องทำความเข้าใจอย่างหนึ่งว่า ในศาสนาประเภทเทวนิยมนั้นจะยกความสำคัญให้แก่สถานะเหนือธรรมชาติ ที่ปรากฏออกมาตามความเชื่อถือในรูปต่าง ๆ ที่มนุษย์ยอมรับว่าศักดิ์สิทธิ์ การที่ยอมรับเช่นนี้ ถือว่ามนุษย์ยอมรับสถานะเหนือธรรมชาติ

8. ควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก นั่นคือมนุษย์ยอมรับคำสอนทางศาสนายินดีปฏิบัติตามหลักศาสนาจนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง และซาบซึ้งในคำสอนนั้น ในรูปของความซาบซึ้งประทับใจ การยอมรับในรูปนี้ เป็นการรับจนเกิดเป็นมโนสำนึก

ทั้งหมดนี้ เป็นลักษณะของศาสนาที่มนุษย์นำมาใช้ในสังคมเพื่อให้เกิดวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จะอย่างไรก็ตาม การนำศาสนามาใช้ หรือการที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสนานั้น ล้วนมีวิธีการต่าง ๆ กัน และเมื่อได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแล้ว ก็ใช้ศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ กันตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือของสังคม ฉะนั้น มนุษย์จะนำมาใช้ในลักษณะอย่างใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่สังคมนั้น ๆ กำหนด

หน้าที่ต่าง ๆ ของศาสนา

ตามที่ Joachim Wach ได้รวบรวมไว้พอสรุปได้ดังนี้ :

1. ศาสนาช่วยอภิบาลอารมณ์ (emotional aid) ในเมื่อมนุษย์เผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ อันได้แก่ความพ่ายแพ้ ความย่อยยับ ความไม่สมหวัง ความทุกข์ร้อนใจ หรือประสบสิ่งอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ก็ต้องอาศัยศาสนาเป็นเครื่องบำรุงใจ โดยการส่งเสริมในด้านค่านิยม และจุดหมายต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ด้วยการบำรุงรักษาจารีต ปทัสถานทางสังคม และช่วยเหลืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นการสร้างความรักใคร่ต่อกันและกันเอง

2. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะนอกเหนือธรรมชาติ (Supernative) โดยการกำหนดจารีตประเพณี (Cult) และการแสดงความรื่นเริงยินดีด้วยการแสดงความเคารพบูชาต่อตัวแทนธรรมชาติและปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา ตามระบบความเชื่อ ถืออันสามารถช่วยจัดระบบในด้านที่เป็นพื้นฐานทางอารมณ์ เพื่อสร้างสวัสดิภาพ และเกียรติยศขึ้นมาใหม่ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเป็นไปตามเงื่อนไขและความหมุนเวียนทางประวัติศาสตร์

3. กำหนด "จารีต" และค่านิยมของสังคมหลัก (established Society) ให้คงความศักดิ์สิทธิ์ไว้ เช่นกำหนดรูปแบบพิธีการเคารพศาดของศาสนาเป็นต้น โดยการรักษาพฤติกรรมเปิดเผย อันเป็นจุดหมายประจำกลุ่มไว้ (Group Goal) ด้วยการสร้างสิ่งเร้าใจ อันเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคลขึ้น เพื่อให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกัน

4. สามารถขยายมาตรฐานด้านค่านิยมตามจารีต อันถือปฏิบัติกันมาจนเป็นสถาบันแล้ว ซึ่งอาจจะแยกแยะออกไปได้อีก เพื่อให้ได้มีการปลูกฝังในจารีตประเพณีอย่างเต็มที่ อันจะก่อผลให้ภายหลัง

5. ปฏิบัติหน้าที่ไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยการได้รับผลอันเป็นค่านิยมจากการปฏิบัติหน้าที่อันเกี่ยวกับศาสนาทั้งสิ้นเหล่านี้ เช่นในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างค่านิยมให้ปรากฏเป็นรูปร่างขึ้น เป็นต้น

6. ผูกพันอยู่กับความเจริญของสังคม และสามารถใช้งานได้เต็มที่ในด้านการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ตลอดจนจนถึงการจัดลำดับขั้นอันเป็นการแสดงออกตามความแตกต่างกันทางสังคมอีกด้วย

หน้าที่เหล่านี้ถือเป็นความสำคัญของศาสนาในด้านที่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ โดยสนับสนุนในด้านประกอบกรงานตามอาชีพ ปลอดภัยในเมื่อ

มีความผิดหวังผูกพันให้แน่วแน่อยู่กับจุดหมายของสังคม บำรุงขวัญให้ดีขึ้น (enhance his morale) และเป็นพวกที่มีเอกลักษณ์เดียวกัน (Provide him with elements of identity)

Kimball Young & Raymond W. Mack⁴ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศาสนาไว้ในหนังสือ *Systematic Sociology* มีใจความพอสรุปได้ว่า โครงสร้างทางศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในทุกสังคม และโครงสร้างเหล่านี้ ยังทำหน้าที่สืบต่อทางสังคมอีกด้วย

อย่างไรก็ดี Young & Mack ถือว่าศาสนามีหน้าที่ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อสังคม ในรูปของการกำหนดค่านิยมที่เป็นคุณและโทษทางวัฒนธรรมและจารีตทางสังคม (Sanction for the mores) ให้กับสังคม เพื่อให้สังคมมีเครื่องกำกับแนวพฤติกรรม ซึ่งแต่ละสังคมยอมรับ

นอกจากนั้นศาสนายังช่วยส่งเสริมด้านการดำรงชีพ โดยเป็นตัวเร้าในการทำมาหากิน (Economic motivation) แก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่ยังต้องความเจริญซึ่งศาสนาจะมีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของสังคมเหล่านั้นมาก โดยสังคมจะดำเนินชีวิตคลุกคลีและผูกพันอยู่กับศาสนาตลอดเวลา ฉะนั้น หากพิจารณาในด้านนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าศาสนามีความผูกพันอยู่กับสังคมโดยทำหน้าที่เป็นตัวเสริมพลังใจให้สังคมมีความกระตือรือร้นในการดำรงชีพ

เมื่อมองหน้าที่ของศาสนาตามทรรศนะนี้ จะเห็นได้ว่าศาสนามีหน้าที่คอยกำกับแนวพฤติกรรมของสังคม และเป็นตัวเสริมในการดำรงชีพของมนุษย์ในสังคม ฉะนั้น หากจะพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว จะเห็นว่าหน้าที่ของศาสนามีน้อยมาก แต่หากพิจารณาให้กว้างขวางแล้ว จะเห็นว่าหน้าที่เพียงเท่านั้น มีอิทธิพลก่อให้เกิดผลต่อสังคมมาก.

---

⁴ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก Kimball Young and Raymond W. Mack : *Systematic Sociology-Text and Readings*, Affiliated East-West Press Pvt. Ltd., 1972, p.381-385

หน้าที่ของศาสนาต่อสังคม

ศาสนา นอกจากจะมีหน้าที่เฉพาะต่อศาสนิกของตนแล้ว ยังมีหน้าที่ต่อสังคมอีกหลายประการด้วยกัน ซึ่งบรรดานักสังคมวิทยาทางศาสนาได้รวบรวมไว้ อันถือว่าหน้าที่ต่าง ๆ ของศาสนานั้น มีอิทธิพลต่อสังคมซึ่งสามารถควบคุมและปรับสภาพสังคมให้เป็นไปตามบทบาทอันเกิดจากอิทธิพลของศาสนาอีกด้วย จะอย่างไรก็ตาม หน้าที่ของศาสนา ตามการศึกษาทฤษฎีสังคมวิทยาแห่งศาสนานั้นปรากฏว่า ต่างก็มีอิทธิพลอันเกิดจากระบบความเชื่อ สัญลักษณ์ ไสยศาสตร์ เวทมนตร์ คาถา พิธีกรรม หรือคำสั่งสอน ระเบียบปฏิบัติทางศาสนาเป็นอย่างมาก หรือจะกล่าวอีกประการหนึ่งก็คือ ศาสนามีหน้าที่ค้ำจุนความอยู่รอดของสังคม และจริยธรรมส่วนรวมในประเด็นสำคัญ ดังนี้ :

1. ศาสนาในฐานะสร้างบูรณภาพของสังคม โดยที่ศาสนามีส่วนส่งเสริมการรวมกันระหว่างสมาชิก ซึ่งมีความศรัทธาเชื่อถือในคำสั่งสอนของศาสนานั้น ๆ เป็นแนวเดียวกัน เป็นเหตุให้มนุษย์มีค่านิยม (Value) รวมทั้งบทบาทสำคัญในอันที่จะรวมตัวกัน เพื่อรักษาค่านิยมนั้น ๆ ไว้

2. ศาสนาธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของสังคม ด้วยการกำหนดค่านิยมต่าง ๆ ในลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิฉะนั้นแล้วสังคมมนุษย์อาจจะมียุคแห่งความแตกแยก โดยนัยนี้ ศาสนาและคำสั่งสอนของศาสนา จึงเปรียบเสมือนหนึ่งอำนาจเชิงบังคับหรือเป็นหลักประกันส่งเสริมความมั่นคงต่อวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของสังคมนั้น ให้ดำรงอยู่ได้ตลอดไป

3. หน้าที่ของศาสนาในฐานะที่เป็นเครื่องเชื่อมโยงต่อเนื่องด้านค่านิยมทางสังคม กฎเกณฑ์และความเป็นอยู่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติต่าง ๆ ทางศาสนา ซึ่งแม้จะมีบางเรื่องที่เป็นเรื่องอยู่นอกเหนืออำนาจของธรรมชาติ ก็ตาม แต่ปรากฏการณ์เหล่านี้ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความหวังและความกลัวขึ้นมา เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งระบบความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถืออยู่

4. ศาสนาในฐานะที่เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนวินัย (Socialization Process) ซึ่งหน้าที่ของศาสนาในรูปนี้ จะปรากฏออกมาในด้านการสมาคม และการอบรมสั่งสอนบุคคลตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยถือเป็นคุณค่านิยมที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อันเกี่ยวเนื่องกับการลงโทษในเมื่อละเมิดกฎของหมู่คณะ หรือการบังคับจิตใจของตนเอง อันถือว่าเป็นรากฐานให้บุคคลรู้จักเคารพในกฎเกณฑ์ และการปฏิบัติในทางที่ชอบที่ควร อันเป็นที่ยอมรับนับถือกัน หรือปทัสสถานแห่งความประพฤติ (Norms) ในสังคม

5. พิจารณาในแง่ของสังคมศาสตร์ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นส่วนประกอบอย่างใกล้ชิดด้วย

5.1 ลักษณะของผู้นำทางศาสนา จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้

ก. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับคนได้ทุกชั้น ซึ่งข้อนี้ถือว่ามีควมสำคัญมากในด้านการเป็นผู้นำหมู่คณะ

ข. ดำรงสถานะอยู่บนรากฐานแห่งความยุติธรรม ไม่ลำเอียงอันจะทำให้เสียความเป็นธรรมในสังคมเสียไป

ค. มีความรอบรู้อย่างแท้จริง โดยสามารถในการแสดงธรรมให้เป็นทีกระจำงเข้าใจแจ่มแจ้งแก่ผู้ฟัง และสามารถแก้ข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และสมเหตุผลอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สมกับความเป็นผู้รอบรู้อย่างแท้จริง

ง. มีความรู้ ความสามารถในการบริหารหมู่คณะ โดยเป็นผู้มีความรอบรู้ความสามารถในเชิงการบริหารแห่งภาวะผู้นำ เพื่อที่จะให้ศาสนาดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการชักจูงให้ใ้มน้ำวจิตใจประชาชน ให้มาบำรุงศาสนาในทุกวิถีทาง เพื่อให้เห็นว่าศาสนาเป็นของส่วนรวม ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง

จ. การเป็นผู้นำทางศาสนานี้ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความสามารถบ้างโดยไม่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ ในทำนองที่แสดงว่าเป็นผู้มีความรู้ทางธรรมหรือหลักศาสนาเหนือกว่าผู้อื่นเสมอ

5.2 บทบัญญัติของศาสนาต่าง ๆ นั้น ในแง่สังคมศาสตร์ อาจทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ ซึ่งสิ่งนี้จะมีขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อกำนิยมและจุดหมายของศาสนานั้น ๆ ได้เป็นที่ยอมรับนับถือร่วมกัน

5.3 ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ของศาสนา มุ่งการควบคุมจิตใจของตัวเองเป็นสำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลจะพึงมี ทั้งนี้เพื่อใช้ขจัดความตึงเครียดต่าง ๆ อันจะพึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอำนาจอันเกิดจากอิทธิพลใด ๆ ก็ตาม ข้อนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดระเบียบภายใน หรือการบังคับจิตใจตัวเองของบุคคลชั้นนำต่าง ๆ อยู่เป็นอันมาก

5.4 ภายใต้อิทธิพลของศาสนาที่มีการจัดสิ่งแวดล้อมบางประการ จะเป็นโดยพิธีกรรมสัญลักษณ์ ระบบความเชื่อถือ หรือหลักคำสั่งสอนเกี่ยวกับคุณและโทษของศาสนา ก็ตาม ล้วนมีส่วนช่วยค้ำจุนบุคคลให้ดำรงตนอยู่อย่างเหมาะสมในสังคม ด้วยการถือคุณค่านิยม และเป้าหมายอันเป็นที่ยอมรับกันว่าถูกต้อง ทั้งในการดำรงชีพประจำวันของบุคคล ทั้งในส่วนที่เป็นระบบราชการ เศรษฐกิจ เป็นต้น

เมื่อว่าโดยสรุปแล้ว ศาสนาในแง่ของสังคมวิทยา จึงมีอิทธิพลก่อให้เกิดผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน หรือการประกอบกิจการต่าง ๆ ที่สำคัญที่สุด 4 ประการคือ .

1. ศาสนา เป็นแหล่งกำเนิดและกำหนดวัตถุประสงค์ของชุมชน
2. การประกอบพิธีกรรมในทางศาสนา เป็นการแสดงออกตามวัตถุประสงค์ข้อแรก
3. การที่จะถือว่าศาสนาเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์นั้น ก่อให้เกิดค่านิยมโดยเฉพาะในชุมชน
4. บทบัญญัติของศาสนาที่ว่าด้วยคุณงามความดีหรือโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัตินั้น ๆ มีผลในด้านการบังคับจิตใจส่วนบุคคลมากที่สุด เช่นศาสนา ในฐานะเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจส่วนหนึ่ง เป็นเครื่องกำกับวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

ในด้านความเชื่อถือ ศาสนาเป็นเสมือนความเร้นลับของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา ซึ่งนักสังคมวิทยาทางศาสนาลงความเห็นว่า เป็นเรื่องไร้สาระไม่มีเหตุผลและใช้ไม่ได้ แต่มาพิจารณาในแง่ของจิตวิทยาสังคม ยังยอมรับในประสิทธิผลของอำนาจเร้นลับและไสยศาสตร์เวทมนตร์คาถานี้ ในลักษณะที่เป็น การต่อสู้กับอำนาจทางอารมณ์ในภาวะการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะช่วยตัวเองได้ จึงต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผูกพันทางใจไว้ ในเรื่องนี้มีนักสังคมวิทยาบางท่าน ที่ให้การสนับสนุนอยู่

Talcott Parsons นักสังคมวิทยาชื่อนามแห่งสหรัฐอเมริกา มีความเชื่อว่า การปฏิบัติทางไสยศาสตร์เวทมนตร์คาถา ก่อให้เกิดกลไกแห่งการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ตึงเครียดซึ่งเกิดจากความไม่แน่นอน โดยพิธีกรรมทางศาสนามีส่วนก่อให้เกิดความมั่นใจในหมู่สมาชิก

Malinowski นักมานุษยวิทยาผู้หนึ่ง ให้ความเห็นว่า การก่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการมองโลกในแง่ดีของมนุษย์ เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่น ขจัดความสงสัย เป็นผลให้มนุษย์มองโลกในแง่ดีมากกว่าในแง่ร้าย

เมื่อว่าโดยสรุปแล้ว ศาสนาเป็นเสมือนสายใยเชื่อมโยงมนุษย์กับสังคมให้เข้าด้วยกัน ในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับสถาบันในสังคมอื่น ๆ ที่สำคัญ ๆ

หน้าที่ของศาสนาในแง่สังคมวิทยา

หน้าที่ของศาสนาในแง่ของสังคมวิทยานั้น เป็นหน้าที่ที่มุ่งต่อการศึกษาหน่วยก่อให้เกิดพลังเสริมต่อการรวมตัวกันทางสังคมของมนุษย์ และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในสังคมนั้น ๆ เป็นหลัก โดยมีหลักการและวิธีการตามความเชื่อของสมาชิกในสังคม โดยการยอมรับปฏิบัติตามความเชื่อถือกันเพื่อที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของสังคมนั้น ๆ ฉะนั้น หน้าที่ของศาสนาในแง่สังคมวิทยา พอแยกแยะออกได้ดังนี้ :

1. วางรากฐานความเจริญสู่สังคม ในฐานะเป็นระบบที่สร้างความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันทางศีลธรรมของชุมชน โดยถือว่า :

1.1 ศีลธรรม เป็นเรื่องที่มีมนุษย์จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักความเชื่อทางศาสนา อันแสดงออกร่วมกันทางพฤติกรรมของกลุ่มชนที่มีความเชื่อต่อศาสนานั้น ๆ

1.2 การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักหลักคำสอนของศาสนานั้น จะสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ปฏิบัติให้บรรลุถึงความดีอันสมบูรณ์ตามความเชื่อถือทางศาสนาได้

1.3 เป็นการวางรากฐานทางศีลธรรมของสังคมอันเป็นส่วนรวมโดยตรง เพื่อให้สังคมดำเนินไปสู่เป้าหมายอันพึงประสงค์ของสังคมเอง

2. ส่งเสริมความเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นทางสังคมโดยถือว่าศาสนาช่วยส่งเสริมคุณค่าทางสังคมให้สมาชิกสังคมร่วมมือเอกภาพทางสังคมด้วยกัน นั่นคือ :

2.1 หลักสำคัญของศาสนาต่าง ๆ ในทุกสังคมนั้น จะต้องประกอบไปด้วยคำสอนอันสามารถโน้มน้าวจิตใจสมาชิกของสังคมให้ยินดีปฏิบัติตามได้ และสามารถปลุกฝังให้เกิดความเชื่อศรัทธาต่อสมาชิกของสังคม เพื่อให้สังคมมีแนวปฏิบัติที่เป็นพฤติกรรมอันมีอยู่ในรูปรอยเดียวกัน

2.2 คุณค่า และความเชื่อถือในลัทธิศาสนานั้น จะควบคุมไปถึงการดำรงชีวิตประจำวันซึ่งสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสังคมได้เลย ทั้งนี้เพราะสมาชิกของสังคมต่างมีแบบฉบับแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากคุณค่า และความเชื่อถือในลัทธิศาสนานั้น ๆ

2.3 มีการกำหนดขอบเขตการควบคุมแนวประพฤติ และการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันในรูปของการแสดงออกเป็นสัญลักษณ์ตามพฤติกรรมอันเกิดจากความเชื่อถือในศาสนานั้น ๆ

ระหว่งสมมุติฐานในสมมุติฐาน

สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...

สมมุติฐาน

สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...
สมมุติฐานที่กล่าวถึงในสมมุติฐาน...

คำถามประจำบทที่ 7

1. ศาสนากับสังคมสัมพันธ์กันอย่างไร? จงอธิบายให้เห็นจริง ๆ
2. ศาสนามีหน้าที่ต่อสังคมอย่างไรบ้าง? จงชี้แจง ๆ
3. มนุษย์รู้จักนำศาสนามาใช้กับสังคมโดยวิธีใด? ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มนุษย์

ต้องมีศาสนา ๆ

4. จงอธิบายคำต่อไปนี้

1. สังคมธรรมชาติ (Natural Society)
2. กลุ่มพิธีการ (Associative Group)
3. อันตรสัมพันธ์ (Interrelation)
4. สหสัมพันธ์ (Co-relation)
5. ระบบศาสนาสากล (The Church)
6. ศาสนิกหรือนักบวช (The Ecclesia)
7. นิกายเดิม (หรือคณะลัทธินิยม) (The Sect)
8. นิกายหรือนิกายใหม่ (Denomination)
9. นิกายอิสระ (The Cult)
10. ค่านิยม (Value)

5. จงอธิบายถึงลักษณะของผู้นำทางศาสนาในประเทศไทยมาพอได้ความ และให้เหตุผลด้วยว่าผู้นำศาสนานั้นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่? ขอเหตุผล ๆ